

Сабецька Т. І.

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя

Формування нових перспектив розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування України на основі маркетингового підходу

Як відомо, переважна більшість підприємств сільськогосподарського машинобудування України були побудовані ще за часів Радянського Союзу, в період формування в Україні ринкових відносин розвивалися за схожих умов та практично за однаковим сценарієм, а тому їх об'єднують наступні ознаки:

- виготовлення майже однорідної продукції з подібними техніко-технологічними параметрами;
- низька якість та, відповідно, конкурентоспроможність виготовленої продукції у зв'язку із використанням застарілих технологій та обладнання і відсутністю інноваційних розробок;
- посилення конкурентної боротьби за “свого” споживача із внутрішніми та зовнішніми виробниками сільгосптехніки, при цьому, західноєвропейська та американська техніка знаходиться на декілька позицій вище від вітчизняної завдяки перевазі за рівнем якості, а іноді і за ціною;
- низький рівень завантаження виробничих потужностей, породжений низьким рівнем попиту на внутрішньому і зовнішньому ринках, при наявності значного потенціалу нарощення обсягів виробництва продукції.

Маркетингова поведінка виробничих підприємств на ринку сільгосптехніки з однієї сторони повинна бути спрямована на пристосування до потреб та вимог споживачів, а з іншої – поступово формувати позитивне ставлення у споживачів до нових раціональних рішень та ідей, пропонує виробником. Також варто пам'ятати, що маркетингова діяльність на ринку техніки здебільшого передбачає отримання економічного результату в довгостроковому періоді. Так, наприклад, якщо в кондитерській чи швейній галузі впровадження виробництва нового продукту може відбутися за досить короткий строк, то переорієнтація на виготовлення нової техніки в

машинобудівній галузі, в тому числі і в сільськогосподарському машинобудуванні може тривати більше року, не говорячи вже про момент отримання економічної вигоди від впровадженої інновації. В свою чергу це призводить до зміни пріоритетних цілей при виробництві продукції технічного характеру: від прагнення в найкоротші терміни отримати максимальний прибуток до орієнтації на підвищення рівня новизни, конкурентоспроможності та якості продукції, що є основною передумовою досягнення ринкового успіху та формування позитивного іміджу фірми-виробника.

Враховуючи поточний стан вітчизняного сільгоспмашинобудування та високі вимоги, поставлені перед українськими підприємствами світовим ринком, вважаємо, що подальший розвиток галузі повинен ґрунтуватися маркетингових засадах та передбачає формування виробничих програм машинобудівних підприємств на основі комплексного аналізу ринку сільськогосподарської техніки та прогнозування тенденцій його майбутнього розвитку, досягнення збалансованості виробничих можливостей підприємства по виготовленню певного асортименту сільськогосподарської техніки та рівня платоспроможного попиту на неї, постійне технічне вдосконалення виготовленої продукції та підвищення її якості з метою збереження існуючого рівня конкурентоспроможності, а також впровадження нових прогресивних технологій її виробництва. Оскільки основним споживачем на ринку сільгосптехніки є виробники сільськогосподарської продукції, при формуванні перспективних напрямків розвитку сільгоспмашинобудівної галузі в першу чергу повинні бути враховані саме їх вимоги і побажання.

Науковці довели, що традиційна для вітчизняних сільгоспвиробників технологія землеробства, яка ґрунтується на оранці, призводить до низки проблем екологічного (зниження природної родючості ґрунту, поширення ерозійних процесів, зростання площі виснажених і деградованих ґрунтів) та економічного характеру (зменшення врожайності сільськогосподарських культур, підвищення витрат на паливно-мастильні матеріали та метал,

зростання вартості трудових ресурсів, підвищення собівартості сільгосппродукції і зниження рентабельності сільськогосподарської діяльності).

Результатом пошуку шляхів усунення описаних проблем стала розробка та впровадження господарську практику нових альтернативних no-till-, або так званих ощадних технологій вирощування сільськогосподарських культур, в основі яких лежить принцип обмеження антропогенного впливу на довкілля.

Вперше з метою подолання вітрової ерозії ґрунтозахисні технології землеробства розпочали застосовувати в Бразилії, Китаю, США та на освоєній території Сибіру [1]. А у 80-х рр. минулого століття ґрунтозахисне землеробство розпочали активно впроваджувати в Австралії, Канаді, Мексиці та країнах Південної Америки (Аргентині, Парагваї, Венесуелі, Колумбії та Бразилії). На сьогоднішній день саме ці країни є найбільшими прихильниками ґрунтозахисних технологій, їхня частка в обсязі світового застосування ощадного землеробства сягає 95% [2, с. 21–22]. В Європі, де завжди традиційною була оранка та є сприятливі умови для її застосування (висока природна родючість ґрунтів, достатня кількість опадів, невеликий ризик розвитку ерозійних процесів), поширення no-till-технологій відбувається значно повільніше. Активніше впроваджують ощадні технології в сільськогосподарську практику агропромислові Росії, Казахстану та України.

Інноваційні ґрунтозахисні агротехнології мінімального або нульового обробітку ґрунту які ґрунтується на обмежені механічного впливу на його структуру та збереженні на полі післяжнивних залишків, є найбільш оптимальними з точки зору економічної ефективності та екологічної безпеки. Зокрема, екологічний ефект проявляється в покращенні екологічних показників: а саме сповільненні процесів деградації ґрунтів, збереженні та поступовому відтворенні їх природної родючості, запобіганні ерозійним процесам, забезпеченні вологозберігаючого ефекту, зменшенні забур'яненості, поступовому накопиченні в ґрунті поживних речовин. Відповідно, економічний ефект досягається за рахунок підвищення рентабельності сільськогосподарської діяльності шляхом економії паливно-мастильних матеріалів, мінеральних

добрив та пестицидів, трудових і часових ресурсів, скорочення числа технологічних операцій з обробітку ґрунту, зменшення кількості застосовуваних технічних засобів і підвищення функціональності техніки із одночасним зростанням урожайності сільськогосподарських культур і покращенням якості сільгосппродукції.

Так, за розрахунками дослідника Кушнар'ова А. [3] при застосуванні no-till-технології відбувається реальна економія палива на рівні 18-20 кг/га, а мінімальна (поверхнева) технологія обробітку дає змогу заощадити 8-10 кг. палива на 1 га оброблюваної площі. Відповідно, економія паливних матеріалів за умови переходу українських аграріїв на нульовий та мінімальний обробіток ґрунту може досягнути 293-332 тис. т. на рік. Також розрахунок порівняльної ефективності використання різних технологій обробітку ґрунту здійснений фахівцями ВАТ “Галещина машзавод” (див. табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна таблиця витрат для різних технологій обробки ґрунту

Технології обробки ґрунту/ Основні операції		Основний обробіток ґрунту	Передпосівний обробіток ґрунту	Посів	Догляд за посівами	Розмір загальних витрат	Розмір економії
Традиційна	Витрати ПММ	38 л/га	12 л/га	3,5 л/га	11,52 л/га	65,02 л/га	–
	Витрати роб. часу	1 год/га	0,36 год/га	0,23 год/га	1,5 год/га	3,09 год/га	–
Безполицева	Витрати ПММ	25 л/га	9,4 л/га	3,5 л/га	9,72 л/га	47,62 л/га	17,4 л/га
	Витрати роб. часу	0,75 год/га	0,26 год/га	0,23 год/га	1,46 год/га	2,7 год/га	0,39 год/га
Мінімальна	Витрати ПММ	16 л/га	8 л/га	3,5 л/га	9,72 л/га	37,22 л/га	27,8 л/га
	Витрати роб. часу	0,4 год/га	0,21 год/га	0,23 год/га	1,46 год/га	2,3 год/га	0,79 год/га
No-till	Витрати ПММ	0 л/га	0 л/га	7,8 л/га	1,2 л/га	9 л/га	56,02 л/га
	Витрати роб. часу	0 год/га	0 год/га	0,25 год/га	1,0 год/га	1,25 год/га	1,84 год/га

Таблиця побудована на основі [4].

Отже, за підрахунками спеціалістів ВАТ “Галещина машзавод” застосування безвідвальної системи забезпечує економію паливно-мастильних матеріалів у 2-4 рази, затрат праці – у 2 рази, мінеральних добрив – у 2 рази,

пестицидів – у 5-8 разів, витрат металу на 1 м. ширини захвату ґрунтообробних машин – у 2 рази [4]. Таким чином застосування прогресивних технологій землеробства дає змогу вдвічі знизити витрати паливних матеріалів та трудових ресурсів на одиницю вирощеної продукції та збільшити економічну ефективність господарської діяльності.

Перехід на прогресивні агротехнології вимагає використання у сільськогосподарському виробництві нових агротехнічних засобів. У зв'язку з цим альтернативою одноопераційній та енергозатратній техніці, яка виготовляється більшістю вітчизняних виробників, мають бути багатофункціональні, широкозахватні сільгоспмашини, які відповідають сучасним вимогам землеробства. Такі машини виконують декілька операцій за один прохід, забезпечуючи при цьому найкращу якість обробітку та сприяючи відновленню родючості ґрунту. Економічний ефект виявляється в значній економії паливно-мастильних матеріалів, трудових ресурсів та затрат часу. Як свідчить досвід АТЗТ “Агро-Союз”, застосування ґрунтозахисних технологій на основі середньозахватної техніки дозволяє зменшити витрати палива у 2,3 рази, а кількість затрачених мото-годин – у 2,9 рази, ніж при традиційному обробітку землі, а на основі широкозахватної техніки – у 3,2 та 5 разів відповідно. Так, витрати на вирощування озимої пшениці із використанням середньозахватної техніки зменшуються в 6,3 рази, а з використанням широкозахватної – у 16,4 рази, ніж при традиційній технології землеробства [5].

Таким чином, сучасні умови господарювання в аграрному секторі, вкрай негативна ситуація з технічним забезпеченням сільгоспвиробників та поступове впровадження нових ресурсозберігаючих агротехнологій вимагають ґрунтового перегляду системи технічних засобів, які використовуються в сільському господарстві. Політика відтворення технічного потенціалу аграрного сектора повинна бути спрямована на забезпечення сільгосппідприємств якісною, високотехнологічною технікою, яка сприяла б зростанню продуктивності праці, економії палива та матеріалів, екологічному відновленню земельних ресурсів. У зв'язку з цим вважаємо, що перспективний

розвиток сільгоспмашинобудівної галузі нашої країни насамперед пов'язаний із виготовленням сільськогосподарської техніки для ґрунтоощадного землеробства, зокрема на окремих успішних вітчизняних сільгоспмашинобудівних підприємствах, які орієнтовані на випуск ґрунтообробної та посівної техніки, як паралельний напрямок виробництва доцільним може бути налагодження виробництва сівалок точного висіву та іншої широкозахватної ґрунтообробної техніки для ощадного землеробства.

Важливо пам'ятати, що традиційна технологія землеробства, яка ще сьогодні видається економічно доцільною та результативною, вже завтра на новій сходинці науково-технічного прогресу може виявитися застарілою та неефективною, а підприємства, які продовжують нарощувати виробництво традиційної сільгосптехніки, ігноруючи нові ринкові тенденції, ризикують поступово втратити своє місце на ринку. Скорочення життєвого циклу техніки та обладнання, яке постійно відбувається під впливом науково-технічного прогресу, вимагає орієнтації підприємств-виробників техніки на маркетинг як дієвий інструмент, що допомагає “іти в ногу” з ринком. При цьому маркетинг на ринку засобів виробництва спрямований в першу чергу на пошук нових техніко-технологічних та конструкторських рішень, які сприяли б стратегії ресурсо- та енергозбереження. Саме тому орієнтація сільгоспмашинобудівних підприємств на принципи та філософію маркетингу, яка передбачає врахування сучасних ринкових вимог до сільгосптехніки та нових світових тенденцій розвитку агротехнологій, вимагає від них комплексного перегляду власних стратегічних орієнтирів виробничої діяльності. В таких умовах виготовлення техніки для ґрунтозахисного землеробства видається одним із перспективних напрямків розвитку підприємств галузі, який може дати поштовх до виходу їх із існуючого кризового стану.

Література.

1. Сидоренко О. День поля фірми “Агро-Союз” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agroexpert.kiev.ua/aktualne-vidannja/arkhiv.html>.

2. Марченко В. В. Технології та механічні засоби при мінімальному і нульовому обробітку / В. В. Марченко // Аграрна техніка та обладнання. – 2009. – № 1 (6). – С. 20–28.

3. Кушнарєв А. Новый взгляд на обработку почвы // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: Збірник наукових праць / Український науково-дослідний інститут прогнозування та випробування техніки і технологій для с.-г. виробництва імені Леоніда погорілого (УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого); Редкол.: В. І. Кравчук (голов. ред.) та. ін. – Дослідницьке 2009. – Вип. 13 (27), кн. 2. – 444с. – С. 15-29.

4. Технології обробітку ґрунту [Електронний ресурс] / з офіційного сайту ВАТ “Галещинамашзавод”. – Режим доступу : www.galmash.com/technol.php?ln=ukr.

5. Засуха В. Забезпечення агрофірм сучасною ґрунтообробною технікою та ефективність її використання [Електронний ресурс] / В. Засуха // Пропозиція – 2008. – № 3. – Режим доступу до журн. : www.propozitsija.com//?page=149&temid=2582&number=83.